

Andrássy balsorsa.

1916 szeptember 23.

Apponyi Albert éleslátása még a béke idején fölfedte a közös ügyes intézmények életrevalóságának hiányát, s bár ellene szolt konzervatívus családjának hagyománya és saját politikai multja, öntudatosan és bátran áttért arra a közjogi alapra, mely Ausztriával csak egy közös ügyet vall: az uralkodó személyét.

A világháború erőpróbája teljes mértékben igazolta ezt az állásfoglalást. A *közös hadsereg*, mely az imponderabilis tényezőket méltányoló megfigyelő előtt korábban is félszegnek látszott, a közös védelem munkájára általában alkalmatlannak mutatkozott. A zsoldos seregekre emlékeztető összetételénél fogva nélküli azokat a nagy lendítő erőket, melyek a nemzeti hadseregek bajvívásában: a bulgár csapatok rohamaiban, bajorok szuronytámadásában, francia ellenfeleink halálos elszántságában jelentkeznek. A közösnek mondott vezérlésben a magyar elemnek semminemű szerep nem jutván az évtizedek s a jelen háborúban is érvényesülő stratégia szinte kizárólagosan az osztrák császárság területi épségének biztosítására irányult s a magyar birodalom megvédésére sem gondot, sem szorgalmat, sem vagyont nem áldozott. A *sanctio pragmatica* kitervezésénél eleink csak a közös védelemre gondoltak, egyoldalú és nemtelen

magyarázat ebből közös hadsereget olvasott ki s a történetíró végül majd csak az egyik ország védelmét állapíthatja meg, a másik fél legvitálisabb érdekeinek elhanyagolásával.

Indokolatlan Ausztriának aggodalma, hogy mi külön, nemzeti hadseregünkkel nem teljesítjük a sanctio pragmaticában vállalt kötelességünket. Mi ezt is teljesíteni akarjuk, csak nem az általa rendelt tábornokokkal, hozzánk vezényelt tisztjeivel és reánk erőszakolt szolgálati nyelvével. Némi változtatással ma is áll, amit negyedfélszázadja egy hozzánk vetődött német vezér, Schwendi Lázár észlelt: „Ez az idegen katonaság túske minden magyar szemében, ez a tör minden magyar szívében.“¹⁾ Vigyék el őket s megkönnyebbülünk. Azért a magyar nemzeti hadsereg elmegy fogadásához híven Galiciába, ahogy az Ausztriától oly sokszor mellőzött, megbántott török birodalom serege ott van s ahogy a bulgár is küzd Ausztria ügyéért.

A *közös külügyi képviselő* intézményének kárát vallotta nemzetünk nemcsak akkor, amikor a két állam gyakran ellentétes érdekeit többnyire osztrák, a magyarságot semmikép nem ismerő, esetleg a magyar állam területi és alkotmányjogi épségét megbontani óhajtó mágnás szorgalmazta a külföldi kormányoknál, hanem akkor is, midőn az egynehány magyar úr ült Berlinben, Szófiában vagy Belgrádban. Hagyományos tartózkodással sohasem domborították ki magyar mivoltukat s nem

1) Schwendinek 1566. ápr. 7. Bécsbe irt sorai. L. Takáts: A magyar gyalogság megalakulása. Budapest, 1908. 35. l.

vetettek ügyet arra, hogy elsősorban nemzetük missionariusai.

Kétségtelen, hogy diplomatai hibák emberek ügyetlenségéből akkor is esnek, ha külképviseletünk tisztán magyar, de a külön magyar diplomatiában mint intézményben több a kezesség nemzeti ügyeink becsületes, körültekintő szolgálatát illetőleg, mint a jelenlegi osztrák-magyarban.

Andrássy Gyulának pedig az a balsorsa, hogy nagy szellemének és jellemének erejével közös intézményeket támogat. Tragikum, hogy fiúi kegyelethől jóindulatú, de alapjában végzetesen optimista férfiak közjogi hagyományához ragaszkodik. Azokból, kik nem tanulékonyak, csupán családi hagyományokat őriznek csökönyösen, hiányzik a tragikus vonás,— benne az érint fájdalmasan, hogy tanulékony, finom sensoriuma kitér a közös-ügyes intézmények fonákságait, de félúton megállapodva megelégszik a nemzeti hadsereg helyett magyar vezényszóval s a magyar külképviselet helyett a Ballplatzon történő személycserével.

Sejtjük, hogy miféle hátsó gondolat készíteti őt a 67-es álláspont megőrzésére: jól esik nagyhatalomnak tudnia nemzetét s a közös ügyek felaldozásával állami súlyunk vesztétől tart. Szerinte az önálló Magyarország nem nagyhatalom, de az Ausztriával közös életet élő az.

Ebben a Nyugatra támaszkodásban benne érzik a mohácsi csatából Pozsonyba menekülő Brodarics szerémi püspök felfogása: a pusztulásra szánt Magyarországot csak Mária királyné fivére, Habsburg Ferdinánd ereje tarthatja fenn. Négy-

száz év óta kísért-e felfogás s akik a szerémi püspök első politikai gondolataira esküsznek, felejtik, hogy Brodarics Szapolyai János hűségére tért s a nemzeti erőben bizakodva szakított az ígéretekben gazdag, valójában gyöngé és szegény Ferdinándal.

Nem a Nyugaton van a mi üdvösségünk és erőnk, hanem saját nemzeti életünkben. Ausztriával együtt élve nagyhatalom vagyunk, de e nagyhatalmiság számos könnyet, témérdek vért, sok-sok megaláztatást és igen-igen kevés érvényesülést jelent. A nagyhatalmiság előnyeit Ausztria élvezi! Annyi csalódás és politikai tapasztalás után azt kell azonban kérdeznünk: miért ragaszkodjunk mi a nagyhatalmiság ábrándjához? Nem elég a nemzetnek *önnálló, számottevő hatalomnak* lennie?

Mint nagyhatalom sem birkózhatunk meg egy egész világgal és szövetségesekre vagyunk utalva, ahogy Németország, a töröl metszett nagyhatalom is megörlődne, ha egyedül állana harcban Keleten és Nyugaton; viszont, mint önnálló kisebb hatalom nélkülözhetetlenek vagyunk s barátságunk megbecsülhetetlenül értékes. A Duna középső vonalán élve oly hatalomként szerepelünk, amely kaput zár és kaput nyit. Nélkülünk Németország e háborúban békekötésre kényszerült volna — a kenyérhiány miatt s Törökország megnyitotta volna a Dardanellákat — a munició-hiány miatt. A Hamburg—Bagdad vonal jórészen Magyarországon fut át s e Magyarországnak istenadta természetes határa van! Sem földrajzi elhelyezkedésünk, sem faji erőnk nem teszi indokoltá azon

hazafiak aggodalmát, akik a közös ügyek megszüntetésétől Magyarország súlyát féltik.

Ha pedig az a következménye e szakításnak, hogy Ausztria centrifugális erői jutnak túlsúlyba, ne vérezzen érte a magyar államférfiú lelke. Cuspianus-Spieshaimer bécsi egyetemi tanár és Ausztriának a mohácsi vész idején diplomatája röpírataiban „árulónak, szökevényeknek bélyegzi a magyart, bűnös nemzedéknek mond, amely nem érdemli meg, hogy a föld hordja s levegőt szívjon; a keresztény fejedelmeket arra izgatja irtsanak ki, teljesen semmisítsenek meg bennünket“, magyarokat. ¹⁾ Nos, e kiváló férfiúnak politikai hagyománya tudomásunk szerint ma sem visszatetsző mindenütt!

1) Söröss: Jerosini Brodarics István. Budapest, 1907. 75 l.